

μαετῶν, что обезпечить себѣ этимъ заявленіемъ снисхожденіе со стороны ученаго міра. «На этотъ короткій промежутокъ посвященнаго Византіи времени я заранѣе ссылаюсь какъ на одно изъ оправданій тѣхъ недочетовъ, которые должны встрѣтиться въ предлагаемой книгѣ» (тамъ же). Разобравъ его произведеніе, мы позволяемъ себѣ думать, что г. Грибовскій ошибся въ своемъ разсчетѣ, и что каждый знающій человекъ, а особенно Византинисты, трудное дѣло которыхъ только можетъ быть дискредитировано такими книгами, признають, что человекъ, который такъ легкомысленно относится ко своему дѣлу, какъ г. Грибовскій, не заслуживаетъ никакого снисхожденія.

Καζανῆ.

Э. Гриммъ.

Ἀγγέλου Βλάχου. Λεξικὸν Ἑλληνογαλλικόν. Ἐν Ἀθήναις. 1897.
Τύποις Π. Α. Σακελλαρίου βιβλιοπωλ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου. 1000 σ. 8^ο.

Οἱ εἰς τὴν σπουδὴν τῆν νέαν Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπιδιδόμενοι ξένοι ἐστεροῦντο μέχρι τοῦδε τοῦ σπουδαιοτάτου πρὸς τοῦτο ὄργανου, δηλ. καταλλήλου νεοελληνικοῦ λεξικοῦ. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην καὶ ἡμεῖς ἀπὸ πολλοῦ συναισθανόμενοι, μόλις κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἀπεφασίσαμεν νὰ προβῶμεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Деревницкiй εἰς ἔκδοσιν ῥωσσοελληνικοῦ καὶ ἑλληνορωσσικοῦ λεξικοῦ. Ἡ μεγαλειτέρα ὅμως δυσκολία, κατὰ τῆς ὁποίας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προσεκρούσαμεν κυρίως διὰ τὸ ἑλληνορωσσικὸν μέρος ἦτο ὅτι δὲν ὑπῆρχε τὸ ὑλικὸν ἔτοιμον. Οὐδὲν τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων λεξικῶν τῆς νεοελληνικῆς περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ πλήρη τὸν θησαυρὸν τῆς γραφομένης καὶ λαλουμένης ἑλληνικῆς οὐδὲ διακρίνεται ἐπὶ ἀκριβείᾳ καὶ τελειότητι· ἐκτὸς δὲ τούτου τὰ περισσότερα τούτων εἶναι ἤδη παλαιά, κατ' ἀκολουθίαν ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας, ἀφ' ἑτέρου δὲ περιέχουσι καὶ ἀρκετὸν ἀριθμὸν λέξεων, αἵτινες δὲν ἀποτελοῦσι πλέον συστατικὸν μέρος τῆς γλώσσης. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγομεν τὰ ἐν χερσίν ἡμῶν εὕρισκόμενα λεξικά, τοῦ Γερασίμου Βλάχου (Θησαυρὸς τετράγλωσσος. Βενετ. 1784), τοῦ Κ. Weigel (Neugr.-deutsch-italien. Leipzig, 1796), τοῦ Γ. Βεντότη (Λεξικὸν τρίγλωσσον. Βιενν. 1790), τοῦ Δοσιθέου Κομαῆ (Λεξικὸν ἑλληνο-ῥωσσικο-γαλλικόν· ἐν Μόσχᾳ 1811), τοῦ Th. Kind (Handwörterbuch der neugriech. und deutschen Sprache. Leipzig. 1870). Ἀξιῶσις τελειότητος δὲν δύναται ἐπίσης νὰ ἔχη μέρος καὶ τὸ λεξικὸν τὸ ὑπὸ Σκαρλάτου Βυζαντίου ἐν ἔτει 1835 κατὰ πρῶτον ἐκδοθὲν καὶ κατόπιν μὲ ἐλαχίστας προσθήκας ἀνατυπούμενον (Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς διαλέκτου μεθρημηνευμένης εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν καὶ τὸ γαλλικόν. Ἐκδοσις τρίτη, ἐπηυξημένη καὶ διωρθωμένη, 1874). Τὸ σχετικῶς πληρέστερον λόγῳ ἀφθονίας ὑλικοῦ ἦτο τὸ πρόχειρον λεξικὸν τοῦ Emile Legrand (Nouveau dictionnaire grec moderne-français, Paris, 1882), ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀτελειῶν τινῶν· μεγάλη παρατηρεῖται ἀνακρίβεια περὶ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν τῶν λέξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνακρίβεια περὶ τὴν ἐρμηνείαν, ἐκτὸς δὲ τούτου προσλαμβάνει ὁ κ. Legrand καὶ ἰκανὸν ἀριθμὸν λέξεων, αἵτινες δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ θὰ ἤρμοζον μᾶλλον εἰς

Glossarium mediae et infimae Graecitatis. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐδέησε νὰ προβῶμεν πρῶτον εἰς συλλογὴν καὶ διαλογὴν τοῦ ὑλικοῦ καὶ ὁ κληρὸς οὗτος ἔλαχεν ἐφ' ἡμᾶς. Εἰς τὸ ἄχαρι δὲ τοῦτο ἔργον εἶχομεν ἤδη ἄρκετὰ προχωρήσει, ὅτε ἐλάβομεν μὲν τὸ μόλις ἐκδοθὲν λεξικὸν τοῦ κ. Ἀ. Βλάχου, βλέπομεν δὲ ἀγγελλομένην τὴν ὁσονούπω ἐκδοσιν προχείρου ἑλληνογερμανικοῦ λεξικοῦ (Taschenwörterbuch der neugriechischen und deutschen Sprache von K. Petraris, in 2 Theilen, I neugriech-deutsch, II, deutsch-neugriechisch. Verlagsbuchhandlung von Otto Holtzes Nachfolger).

Τὴν ἐκδοσιν τοῦ λεξικοῦ τοῦ κ. Βλάχου ἐλπίζομεν ὅτι μετ' εὐχαριστήσεως θὰ χαιρετίσωσι πάντες οἱ περὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἀσχολούμενοι τὸσφ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ κ. Β. ἐπὶ πολλὰ ἔτη (ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὄλην, πρβλ. Πρόλ. σελ. ε') ἀσχολούμενος κατῴρθωσε νὰ ἀποταμιεύσῃ χιλιάδας ὄλας λέξεων, παλαιωτέρων ἢ νέων, αἵτινες δὲν εἶχον ἔτι καταχωρισθῆ εἰς νεοελληνικὸν λεξικόν. Σιγχαίνων δὲ τὸ νέον τοῦ ἔργου πρὸς τὸ ἐν ἔτει 1871 ἐκδοθὲν ἐπίτομον αὐτοῦ ἑλληνογαλλικὸν λεξικὸν εὐρίσκει (σελ. ζ') ὅτι εἰς δεκαπέντε περίπου χιλιάδας ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν προστεθεισῶν λέξεων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη ἡμῖν ἄπορον, διατὶ ὁ κ. Β. οὐδεμίαν μνειάν ποιεῖται τοῦ λεξικοῦ Legrand, ὅπερ μὲ ὅσας καὶ ἂν παρουσιάξῃ ἐλλείψεις, δύναται πάντοτε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πηγὴ εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν σύνταξιν νεοελληνικοῦ λεξικοῦ, καθ' ὅσον ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ἄρκετὸν ὑλικὸν συνηθροισμένον, οὐδὲ εἶναι δίκαιον νὰ λέγηται καὶ περὶ Legrand ὅ,τι γενικῶς λέγει ὁ κ. Β. περὶ τῶν προκατόχων του (σελ. ε'), «ἀλλ' ἡ ἐργασία δυστυχῶς πάντων τῶν συναταξάντων ἔκτοτε λεξικὰ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπῆρξεν ἀντιγραφικὴ μᾶλλον ἢ συγγραφικὴ». μικρὰ ὅμως ἀντιπαραβολὴ μᾶς ἔπεισεν, ὅτι ὁ Β. οὐδόλως εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸ λεξικὸν Legrand, διότι βεβαίως δὲν θὰ παρέλειπε λέξεις χρησίμους ἀπαντώσας παρ' αὐτῷ. ὥστε ἂν πρὸς τὸ λεξικὸν τοῦ Legrand συγκρίνωμεν τὸ τοῦ Βλάχου, βλέπομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ προστεθειμένων νέων λέξεων θὰ ἐλαττωθῆ κατὰ πολλὰς χιλιάδας, καθ' ὅσον τὸ δικαίωμα προτεραιότητος ἔχει ὁ Legrand.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν γνώμην (σελ. ζ') περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀναγκαίου ὑλικοῦ, εἴμεθα ἐντελῶς σύμφωνοι: «εἶναι ἀδύνατον νὰ θεωρήσῃ τις κτῆμα τῆς γλώσσης πᾶν ὅ,τι λέγει τις ἢ γράφει, ἂν μὴ τοῦτο φέρῃ τὴν σφραγίδα νομίμου πολιτογραφήσεως». Ἐπίσης ὀρθὰ καὶ τὰ λεγόμενα (σελ. θ') περὶ τῶν ξένων λέξεων καὶ τὰ περὶ μεγεθυντικῶν καὶ ὑποκοριστικῶν (σελ. ι'). Περὶ ἐργα μόνον μᾶς φαίνονται τὰ (σελ. ια') περὶ ὀρθογραφίας λεγόμενα «μὴ συνειθίσας (ὁ γράφων) ἐκ παίδων νὰ γονυπετῆ τυφλῶς πρὸ τοῦ αὐτοῦ ἔφα, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ὤφειλε νὰ πράξῃ τοῦτο σήμερον πρὸ τῆς καινῆς διδασκαλίας (ἐνν. τὴν γλωσσολογίαν), ἥτις ἄλλως δὲν ἀπέκτησεν ἔτι ὀπαδοὺς ἢ ἀραιούς τινας ἐκ τῶν συνήθων προσκυνητῶν παντὸς νεωτερισμοῦ!» Θὰ ἐκέρδιζε πολὺ ὁ κ. Βλάχος ἂν παρέλειπε νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του περὶ τοῦ ζητήματος, μηδενὸς προκαλοῦντος. Μὲ ὄλην τὴν πρὸς τὴν γλωσσολογίαν δυσπιστίαν τοῦ κ. Βλάχου, αὕτη ἐδέχθη ἀπὸ πολλοῦ ἡδὴ τὸ ἀπαιτούμενον ἐπιστημονικὸν κῦρος καὶ οὐδεὶς θὰ ἐπεχειρεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ σήμερον ἀλήθειαν παραδεδεγμένην. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ φέρῃ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς συντηρητικότητός του ἀναφορικῶς τῆς ὀρθογραφίας εἶναι, ὅτι ὁ λεξικογράφος εἶναι ἐν μέρει ἠναγκασμένος νὰ παρουσιάξῃ τὰς λέξεις ὑπὸ τὴν μορφήν, ὑφ' ἣν ὁ ἀνα-

γνώστης πρόκειται νὰ εὕρη αὐτάς εἰς τὰ κείμενα· τὰ δὲ ἑλληνικά κείμενα καὶ τὰ νῦν ἀκόμη ἐκδιδόμενα πολὺ ἀπέχουσι τοῦ νὰ παρουσιάξωσι τάσιν πρὸς παραδοχὴν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νέας ἐπιστήμης, ὡς καλεῖ οὗτος τὴν γλωσσολογίαν. Καὶ ὅμως ὁ συντηρητικὸς В. ἀποφασίζει νὰ προβῆ εἰς ἕνα νεωτερισμὸν· ἀποσκορακίζει δηλ. τὴν ὑπογεγραμμένην ἐκ τῆς ῥίζης τῶν λέξεων καὶ περιορίζει αὐτὴν μόνον εἰς τὰς καταλήξεις.

Таῦτα κρίναντες ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν ἀναφορικῶς τῶν ἐν τῷ προλόγῳ ἐκφερομένων γνώμων, καθῆκον νομίζομεν νὰ προσθέσωμεν ἐν τέλει, ὅτι καὶ ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι τὸ λεξικὸν τοῦ κ. Βλάχου πληροῖ ἐπαισθητὸν μέχρι τοῦδε κενὸν ἐν τῇ ἑλληνικῇ λεξικογραφίᾳ καὶ κατέχει ὁμολογουμένως τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν λεξικῶν τῆς νέας ἑλληνικῆς· ἡ τύπωσις ἔγεινε μετ' ἀρκετῆς καλλισθησίας καὶ ἐπιμελείας· πολλὰ τῶν ἄρθρων κατέλαβον ἀρκετὴν ἔκτασιν πλουτισθέντα διὰ πολλῶν φρασεολογικῶν παραδειγμάτων καὶ (σπανιώτερον) διὰ τῶν σχετικῶν παροιμιῶν· ὥστε θαρραλέως δύναται τις νὰ συστήσῃ τὸ ἔργον εἰς τοὺς περὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἀσχολουμένους.

Ἐν Ὁδησσῷ, Μάρτιος 1897.

Συνόδης Παπαδημητρίου.

С. Д. Пападимитриу. *Стефанъ Сахликисъ и его стихотвореніе «Ἀφήγησις παράξενος».* Измѣдованіе съ приложениемъ вреко-русскаго глоссарія, двухъ фотографическихъ таблицъ и критическихъ пѣреργа. *Одесса. 1896.*

Обстоятельный обзоръ содержания книги С. Д. Пападимитриу уже былъ данъ въ Виз. Врем. (III 680—685), а большія достоинства этой работы вообще уже признаны Крумбахеромъ какъ въ краткой рецензіи въ *Byz. Zeitschr.* (V 620—621), такъ и во 2-мъ изданіи *Byz. Litteraturgesch.* (815—816). Это позволяетъ мнѣ приступить сряду къ разбору отдѣльныхъ сторонъ изслѣдованія г. Пападимитриу.

Центральной частью книги служитъ сводное стихотвореніе Сахликиса «Странный рассказъ» (р. 15—52), изданное по codex N(eapolitanus) и представляющее въ большей его половинѣ (1—387 и 761—857 или по счету Пападимитриу 1—410 и 812—908) вполнѣ новый текстъ, а въ меньшей (388—760)—новую «версію» стиховъ, уже изданныхъ прежде (*Wagner Carm. gr. med. aevi*, стр. 79—105, ст. 202—712) по P(arisinus) и M(ontepessulanus). Къ этому стихотворенію ближе всего относится «введеніе» съ изложеніемъ прежняго положенія вопроса о Сахликисѣ, описаніемъ рукописи N и указаніемъ принятыхъ издателемъ принциповъ возстановленія текста и орѳографіи (стр. 1—14), изъ него же преимущественно черпаются новыя историко-литературныя данныя «изслѣдованія» (53—128); къ нему же относится и главная масса критико-эксегетическихъ «примѣчаній» (129—192), а также и «глоссарій». Издавая текстъ на половину впервые, г. П-у даетъ его сразу въ такомъ видѣ, въ какомъ рѣдко появлялись первыя изданія средневѣковыхъ вульгарныхъ греческихъ писателей, да и по отношенію къ частямъ, совпадающимъ съ